

Biskopenes preses til Nidaros

Biskopene i Den norske kirke gjorde et enstemmig vedtak i Bispemøtet i jan. og okt. 2009, om å be Kirkedepartementet opprette et eget bispeembete som skal ivareta presesfunksjonen blant biskopene.

Preses er den av biskopene som leder Bispemøtet, er biskopenes representant i Kirkerådet, og som ivaretar økumeniske, internasjonale og andre offisielle oppgaver på vegne av biskopene i Den norske kirke.

Biskopene har til nå i Bispemøtet valgt hvem som skal være preses. Fram til 1998 lå presesfunksjonen fast til Oslo biskop som sedvane, men Oslo biskop ble også hver gang formelt valgt av biskopene.

Etter 1998 har presesfunksjonen gått på omgang mellom biskopene, først med Møre biskop, Odd Bondevik, etterfulgt av Nidaros biskop Finn Wagle som så ble avløst av nåværende preses, Agder og Telemark biskop Olav Skjevesland. Presesfunksjonen har de siste årene økt vesentlig i omfang, slik at det er blitt opplevd som et stigende dilemma for de biskopene som har innehatt dobbelfunksjonen, både som preses og biskop for et geografisk bispedømme. Det er særdeles arbeidskrevende å være preses, og samtidig ivareta oppgavene i sitt eget bispedømme på en tilfredsstillende måte.

Disse forhold har ført til at en har reist spørsmålet om å opprette et eget bispeembete som skal ivareta presesfunksjonen på heltid. I 2008 ble det nedsatt en egen utredningskomité bestående av 3 biskoper med generalsekretæren for Bispemøtet som sekretær, med mandat til å se på den fremtidige presesfunksjon i Den norske kirke. Utredningen ble levert før jul 2008, og ble behandlet på ovennevnte Bispemøte i jan. 2009.

Utredningen gir en forholdsvis grundig gjennomgang av de oppgaver og funksjoner en anser preses må ivareta. Det ble presentert forskjellige modeller for hvordan presesfunksjonen skulle utformes. Komiteen anbefalte en løsning med opprettelse av et nytt bispeembete som på heltid ville få oppgaven med å ivareta presesfunksjonen. Bispemøtet sluttet seg enstemmig til dette forslaget, som nevnt innledningsvis.

Saken er oversendt Kirkedepartementet som har forberedt denne for videre til behandling i Stortinget, noe som vil skje i nærmeste framtid.

Utredningen ser preses primært som en biskop på lik linje med de øvrige 11 biskoper i Den norske kirke. Preses skal lede de organisatoriske, praktiske og funksjonelle oppgaver som biskopene er pålagt å ivareta i fellesskap. Preses skal lede Bispemøtets virksomhet, være biskopenes representant i Kirkerådet, samt representere i økumeniske og internasjonale fora, foruten å ivareta andre offisielle oppgaver på vegne av biskopene.

Nidaros biskop ga sin tilslutning til å opprette et eget bispeembete som skal ivareta presesfunksjonen på heltid. Men uttalte følgende uenighet på 2 vesentlige punkter i en egen protokolltilførsel; ” en er uenig i at utredningen uten videre diskusjon forutsetter at

presesfunksjonen skal legges geografisk til Oslo bispedømme, samt at utredningen i svært liten grad drøfter den symbolfunksjon og åndelige funksjon en preses vil kunne få i Den norske kirke.”

Jeg vil i det følgende i noen korte trekk tilkjennegi hva min protokolltilførsel antyder:

Hva vil en preses bli i framtida?

Utredningen er altfor lite dristig og visjonær i forhold til å beskrive hva en preses vil kunne bli i Den norske kirke.

For en preses vil bli en biskop for hele Den norske kirke. Det vil folk flest og media gjøre preses til. Alt nå ser vi konturene av at media betrakter nåværende preses som den som uttaler seg på vegne av hele kirken. Her vil folk og media ytterligere komme til å overstyre de kirkelige organer i synet på hva en preses er, hvis ikke disse organer selv tar grep.

Derfor er det viktig at kirkelige organer som Bispemøte og Kirkemøte ser at det ligger en stor utfordring i å gå nærmere etter å beskrive de ytre symbolfunksjoner knyttet til Den norske kirke som organisme og organisasjon, som uvilkårlig blir synliggjort ved opprettelsen av et eget embete som preses blant biskopene. Det er dette forhold som alt nå senses av folk og media, uten at det selvsagt kommer klart til uttrykk. En preses vil komme til å representere Den norske kirke som helhet, langt mer enn de øvrige 11 biskopene som har sine geografiske bispedømmer rundt om i landet. Det foreslås i utredningen at preses også vil måtte få tilsynsansvar for menigheter innenfor et bestemt geografisk område. En biskop må ha tilsyn med menigheter. Det er kjernen i enhver bispetjeneste.

Men preses vil få oppgaver og status langt ut over dette. Det påhviler kirkelige organer å se dette, og ta konsekvensene av det.

Det er alt gjort prinsippvedtak også innenfor nåværende presesordning om at det er preses som er den fremste til å representere Den norske kirke i offisielle sammenhenger, deretter følger leder av Kirkerådet. Dette er alt en bekreftelse på at preses har førsterang i Den norske kirke.

De ytre synlige symboler for Den norske kirke

Et kirkesamfunn har ulike ytre synlige symboler, som eksempelvis trosbekjennelser og sakramenter. Men et kirkesamfunn har og ytre symboler ut over disse som er vesentlige som identitetsskapende og samlende. Et kirkesamfunn kan ha flere ytre symboler med basis i åndelige, politiske og historiske forhold. Nidarosdomen er en slik ytre symbolbærer for Den norske kirke, og den står i en særstilling i så måte. Kirke og folk er nært knyttet sammen hos oss, synliggjort nettopp gjennom Nidarosdomen. Hendelsen med Olav Haraldsons fall på Stiklestad i 1030, og reising av katedralen over helgenes grav i Nidaros har formet kirke og folk. Nidarosdomen har ”levd” med folket i en helt spesiell forstand. Når land og folk var i krise og under fremmede makter, og nærmest ”lå i ruiner”, så lå og katedralen i ruin. Men når land og folk levde i oppgangstider med egen selvbestemmelse, så har og katedralen stått der i all sin prakt, i Middelalderen som i dag. Da det moderne Norge skulle gjenreises på 1800-tallet, gjorde Stortinget vedtak om at Nidarosdomen skulle være selve symbolet på dette store gjenreisingsprosjekt, og en startet det storstilte restaureringsarbeidet i 1869 som har pågått helt fram til vår tid, formelt avsluttet i år 2000. Det har gjort at Nidarosdomen alltid har stått i

sentrum når viktige symbolhandlinger av åndelig og religiøs art har skjedd i vårt folk. I Nidarosdomen møtes det åndelige, politiske og det historiske i vår kirke på en enestående måte. Olavstradisjonen er den bærende verdi som ligger som en dyp tradisjonsstrøm i vårt folk. I vårt riksvåpen holder løven Olavs martyrøks. Makt og martyrdom forent i riksvåpen uttrykker bærende verdier. Selv om mange åndelige fornyelsesstrømmer gjennom tidene har kommet til kirken, som haugianisme og grundtvigianisme og de mer moderne fornyelsesstrømmene av i dag, så har Olavstradisjonen ligget som en understrøm av rik åndelig påminnelse gjennom hele vår kirkes og vårt folks historie. Olavstradisjonen har hatt en formgivende virkning i vårt folk som vi utfordres til å finne mer ut av. Olavstradisjonen peker langt ut over seg selv her i Norge, i og med at en finner Olavskirker over store deler av Europa, særlig i Norden og i England. Olav den hellige er økumenisk, og slik forener Olavstradisjonen oss med den verdensvide kirke på en særlig måte. Det er og en viktig grunn til at Nidarosdomen faktisk i dag er et viktig pilegrimsmål av økumenisk, internasjonalt format.

Folkekirkens ytre symboler utfordres ved opprettelsen av et eget embete som preses, nettopp fordi preses i særlig grad blir en forvalter av disse.

En preses som er biskop for hele Den norske kirke vil måtte forvalte de ytre symboler som denne kirken har. Derfor vil en preses måtte ha et særlig forhold til Nidarosdomen som er det mest sentrale og klassiske av de ytre symboler for Den norske kirke.

Disse forhold fordrer en ytterligere grundig gjennomtenkning i forbindelse med den videre utredning av den nye presesfunksjonen i Den norske kirke, og i spørsmålet om hvor preses bør få sitt geografiske tjenestested.

Men jeg har vel mer enn antydning at jeg mener at det har større vekt hvor de ytre symboler befinner seg, enn hvor de kirkelige og verdslige styringsorganene holder til i spørsmålet om valg av geografisk tjenestested for preses i Den norske kirke. Nærheten til Nidaros og Nidarosdomen er så viktig at det bør være det primære når det gjelder et embete som skal forvalte viktige symbolfunksjoner og åndelige verdier i vår kirke. Det finnes i vår tid med gode kommunikasjoner innenfor media og transport, gode praktiske løsninger for kontakt med de kirkelige organer som befinner seg utenfor Nidaros og Trondheim. Andre kirkesamfunn vi står nær, som den svenske, finske og den anglikanske kirke, har vært bevisst på at den ledende biskop skal ha det gamle historiske kirkesentrum som sitt tjenestested.

Desentralisering av ”kirkemakt”

Kirka er nå inne i en meget viktig fase i arbeidet med ny kirkeordning. I et slik arbeid er det viktig med en gjennomtenkning av maktfordeling. Maktfordeling sikrer et rikere tilfang av viktige perspektiver. En preses har makt i kirken. Også i dag. Siden 1998 har det vært en spredning av makt knyttet til presesfunksjonen i og med at den har ambulert mellom biskopene rundt i landet. Ikke all kirkemakt har dermed ligget ”tungt” i hovedstaden. Det er viktig å videreføre denne spredning av ”kirkemakt” ved at preses får sitt tjenestested et annet sted enn i hovedstaden hvor det meste av ”kirkemakt” befinner seg, knyttet til Kirkeråd og Kirkedepartement.

Dette er noen utvalgte viktige perspektiver. Men det er og flere som trenger en grundigere gjennomtenkning.

Jeg håper at dette vil være et bidrag til en videre konstruktiv samtale og diskusjon om vesentlige sider ved den nye presesfunksjonen i Den norske kirke.